

ТАНИЛЦУУЛГА

*Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банк
хамтран хэрэгжүүлэх "Уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй,
тогтвортой мал аж ахуйг хөгжүүлэх төсөл"-ийн тухай*

Төслийн зорилго: Төслийн зорилго нь уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй, тогтвортой, үр ашигтай мал аж ахуйн хөгжлийг бий болгоход оршино.

Төсөл хэрэгжүүлэгч: Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам

Төсөл хэрэгжих хугацаа: 2021 - 2027 он.

Төсөл хэрэгжих газар: Булган, Архангай, Өвөрхангай, Баянхонгор 4 аймгийн хил залгаа 20 сум:

- Булган: Гурванбулаг, Хишиг-Өндөр, Могод, Сайхан (4 сум)
- Архангай: Эрдэнэмандал, Хайрхан, Батцэнгэл, Өлзийт, Өгийннуур, Хашаат (6 сум)
- Өвөрхангай: Баруунбаян-Улаан, Гучин-Ус, Нарийнтээл, Тарагт, Хайрхандулаан (5 сум)
- Баянхонгор: Баян-Овоо, Эрдэнэцогт, Өлзийт, Жинст, Богд (5 сум).

Төсөвт өртөг: Нийт 34.50 сая ам.доллар /Үүнээс Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны зээлийн санхүүжилт 30.0 сая ам.доллар/

Төслийн хүрээнд хийгдэх гол ажлууд:

1. **Уур амьсгалыг тэсвэрлэх чадвар, менежментийг сайжруулах.** Энэхүү бүрэлдэхүүн хэсгийн хүрээнд цаг уурын эрс тэс үзэгдлийн давтамж нэмэгдэж буйтай холбогдуулан малчдын уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чадварыг нэмэгдүүлнэ. Бэлчээрийн менежмент нь хөрсний нүүрстөрөгчийн шингээлтийн гол хүчин зүйл бөгөөд үүний үр дүнд нийт төслийн хүрээнд хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулна. (i) 11,660 малчдыг хамарсан 466 бэлчээр ашиглах гэрээ байгуулж, 466 малчдын бүлгийг бий болгосноор бэлчээрийн менежмент, нөөцийн хэмжээг сайжруулна; (ii) малчдад зориулан 14,000 малын хашаа хороог сайжруулна; (iii) 382 шинэ усны худаг барих, сэргээн засварлах, 466 ус ашиглах гэрээг байгуулж малын ундны усны хүртээмжийг сайжруулна; (iv) 466 малчдын бүлэгт зориулан 14,000 хадлангийн талбай, өвсний агуулах барих замаар малын тэжээлийг сайжруулна; (v) 20 сумын бэлчээрийн нөөц газар байгуулах.

2. **Мал аж ахуйн нэмүү өртгийн сүлжээг бэхжүүлэх.** Энэхүү бүрэлдэхүүн хэсгийн хүрээнд мал аж ахуйн нэмүү өртгийн сүлжээний оролцогчдын уялдаа холбоо, зохицуулалтыг сайжруулахын зэрэгцээ мал сүрэг, бүтээгдэхүүний чанар, эрүүл мэндийн стандартыг сайжруулах болно. Төсөлд хамрагдсан малчид нэг малаас илүү өндөр ашиг хүртэж, улмаар тооноос илүү чанар руу шилжих боломжтой. Энэ нь бэлчээрт үзүүлэх дарамт, нөлөөллийг бууруулж, Монгол Улсад мал аж ахуйн илүү тогтвортой хөгжлийн загвар руу шилжих боломжийг олгоно. Энэ нь мал аж ахуйн нэмүү өртгийн сүлжээг дараах замаар сайжруулснаар хэрэгжинэ: (i) 2,915 малчин өрх болон боловсруулагчдын хооронд холбоо тогтоож мал аж

ахуйн маркетингийг сайжруулах ба малчдад эргүүлээд санал хүсэлт өгөх тогтолцоог бий болгох; (ii) хадлан бэлтгэх, тэжээл хадгалах ажлыг дэмжих замаар 466 малчдын бүлгийн малыг тэжээх; (iii) 54 мал эмнэлгийн чадавхыг сайжруулах замаар 11,660 малчны малын эрүүл мэндийг сайжруулах; (iv) хонь, ямааны 20 орчим цөм сүрэг байгуулах замаар малын үржлийг сайжруулах; (v) Хурга бордох 20 тэжээлийн хэсэг байгуулах замаар малын эргэлтийг сайжруулах; (vi) сумдад ноолуур ангилах 20 байгууламж байгуулах замаар ноолуурын маркетинг, борлуулалтыг сайжруулах.

3. Мал аж ахуйн салбарын зохицуулалтын хүрээ ба чадавхыг сайжруулах. Энэхүү бүрэлдэхүүн хэсгийн хүрээнд (i) бэлчээрийн менежментийг сайжруулахад чиглэсэн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, мэдлэгийг дээшлүүлэх, сурталчлах үйл ажиллагааг хөгжүүлэх замаар мал аж ахуйн зохицуулалтын тогтолцоо, байгууллагын чадавхыг бэхжүүлэх; (ii) Газар зүйн мэдээллийн системд суурилсан Мал аж ахуйн менежментийн мэдээллийн систем болон ХХААХҮЯ-нд Бэлчээр, тэжээлийн хэлтэс байгуулах; (iii) зах зээлийн жишигт хүргэхийн тулд малын махны чанар, гарал үүслийг тодорхойлох, хариу өгөх системийг боловсруулах; (iv) 20 суманд Монгол улсын малын эрүүл мэндийн мэдээллийн системийг өргөжүүлэх; (v) ХХААХҮЯ-ны Судалгаа, хөгжлийн төвийн өргөтгөл, сургалтын чадавхыг сайжруулах; (vi) гурван аймаг дундын бэлчээрийн нөөц газрыг хөгжүүлэх.

Төсөл хэрэгжүүлэх үндэслэл, шаардлага:

Сүүлийн жилүүдэд уур амьсгалын өөрчлөлтөд өртөж байгаа улсуудын дунд Монгол улс дээгүүр орох болсон бөгөөд цөлжилт, ган, зуд, хаврын салхин болон цасан шуургын давтамж нэмэгдэж, Монгол улсын эдийн засгийн гол салбарын нэг болох мал аж ахуйн салбарт сөрөг нөлөөг бодитойгоор үзүүлж байна. Монгол улсад нийт 180 мянга орчим малчин өрх байгаа бөгөөд хүн амын 30 гаруй хувийн амьжиргааг залгуулж байгаа энэхүү салбарт тогтвортой, уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй, үр ашигтай байх шаардлага зайлшгүй тулгарч байна. Мөн бэлчээрийн даац байж болох хэмжээнээс 2-3 дахин хэтэрсэн байгаа нь энэхүү салбарт үр ашигтай бодлого, төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хэрэгцээ шаардлагыг бий болгосон. Үүний дагуу АХБ-наас энэхүү төслийг хэрэгжүүлснээр Малчдад байгалийн нөөцийг хадгалан мал сүргээ өсгөхөд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэх бөгөөд мал аж ахуйн салбарын бүтээмжийг нэмэгдүүлэх зуд гэх мэт байгалийн гамшигт өртөмтгий байдлыг бууруулах, цөөн малтай иргэд амьжиргаагаа залгуулах боломжгүй болж хот суурин газар руу шилжих хөдөлгөөнийг нэмэгдүүлж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх зэрэг болно.

Төсөл нь харьцангуй бага ашиглагдсан бэлчээрийг хамгаалах, даац хэтэрсэн хэсгийг зохицуулалт хийх замаар удирдах, малын сүргийн бүтэц, малын эрүүл мэндийн үйлчилгээ, үүлдэр угсааг сайжруулах, малын гаралтай бүтээгдэхүүний борлуулалтыг хангах зэрэгт хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай байна. Төсөл нь 4 аймгийн 20 суманд хэрэгжүүлэхээр зорьж байгаа бөгөөд цаашдаа үндэсний хэмжээнд өргөжүүлэх боломжтой юм. Төслийн хүрээнд орон нутагт чадавхи бэхжүүлэх ажлыг үндэсний хэмжээнд зохион байгуулахаар төлөвлөгдсөн.

Бодлогын баримт бичигт туссан байдал:

Доор дурдсан бодлогын баримт бичгүүд болон холбогдох шийдвэрүүдэд тусгагдсан болно.

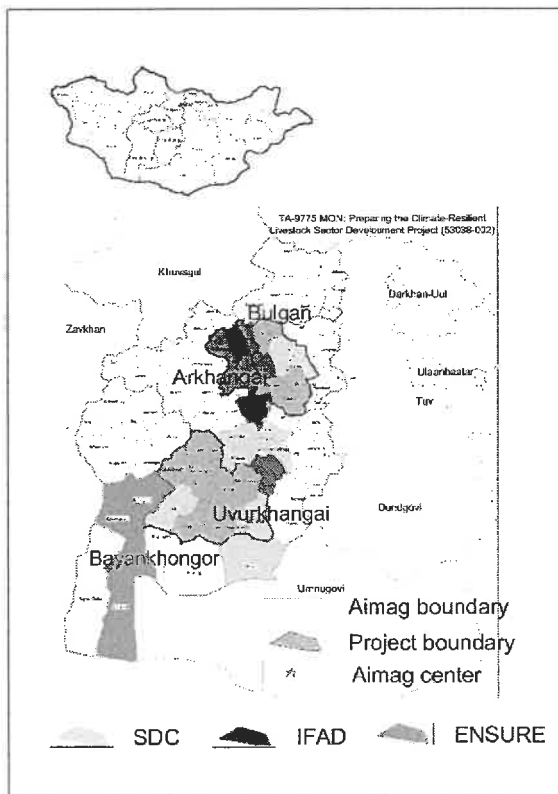
- "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 8.3.4, 8.3.5 дэх заалтад тусгагдсан.
- Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3.3.4, 3.3.7 дах заалт
- "Монгол Мал" үндэсний хөтөлбөрийн "Хоёр."-ийн 4 зэрэг заалтууд тус тус болно.

Төслийн хүлээгдэж буй үр дүн:

2028 он гэхэд төсөлд хамрагдсан 11,660 малчны орлого нэмэгдсэн байх ба 4.78 сая га, өндөр бүтээмж бүхий бэлчээрийн газрыг малчид ашиглах боломжтой болж, уст цэг болон бэлчээрт үзүүлж буй дарамтыг бууруулсан байна.

Төслийн талбай:

- Булган: Гурванбулаг, Хишиг-өндөр, Могод, Сайхан (4 сум)
- Архангай: Эрдэнэмандал, Хайрхан, Батцэнгэл, Өлзийт, Өгийнуур, Хашаат (6 сум)
- Өвөрхангай: Баруунбаян-Улаан, Гучин-Ус, Нарийнтээл, Тарагт, Хайрхандулаан (5 сум)
- Баянхонгор: Баян-Овоо, Эрдэнэцогт, Өлзийт, Жинст, Богд (5 сум).

Төсөвт өртгийн задаргаа: Зардлын нарийвчилсан тооцоо

Зардлын ангилал	Сая ам.доллар			Суурь зардлын %
	Гадаад валют	Дотоод валют	Нийт	
A. Хөрөнгө оруулалтын зардал				
a. Барилгын ажил	4.10	6.15	10.24	34.00%
b. Тоног төхөөрөмж, материал	7.55	1.33	8.88	29.49%
c. Зөвлөх үйлчилгээ	1.56	1.56	3.12	10.36%
d. Үр шим хүртэж буй талын оролцоо	0.00	2.43	2.43	8.05%
Дэд дүн (A)	13.21	11.46	24.67	81.90%
B. Урсгал зардал				
a. Төслийн удирдлага	0.15	1.32	1.46	4.86%
b. Сургалт ба хэлэлцүүлэг	0.08	0.76	0.84	2.79%
c. ТУН ба ТХН Үйл ажиллагааны зардал	0.00	3.03	3.03	10.07%
d. ЗГ-ийн оролцоо	0.00	0.12	0.12	0.38%
Дэд дүн (B)	0.23	5.22	5.45	18.10%
Нийт суурь дүн (A+B)	13.44	16.68	30.12	100.00%
C. Магадлашгүй зардал				
a. Магадлашгүй зардал	1.25	1.23	2.49	8.26%
b. Үнийн өөрчлөлтийн магадлашгүй зардал	0.32	0.35	0.67	2.24%
Дэд дүн (C)	1.58	1.58	3.16	10.49%
D. Хэрэгжилтийн явцын хүү, шимтгэл	1.22	0.00	1.22	4.06%
Төслийн нийт зардал (A+B+C+D)	16.24	18.27	34.51	114.56%

Зардлын ангилал	Нийт зардал	Үр дүн 1		Үр дүн 2		Үр дүн 3		Үр дүн 4	
		Дүн	Зардлын ангилал эзлэх %	Дүн	Зардлын ангилал эзлэх %	Дүн	Зардлын ангилал эзлэх %	Дүн	Зардлын ангилал эзлэх %
A. Хөрөнгө оруулалтын зардал									
a. Барилгын ажил	10.24	6.09	59.4%	3.90	38.0%	0.14	1.4%	0.12	1.2%
b. Тоног төхөөрөмж, материал	8.88	4.13	46.5%	2.67	30.1%	1.57	17.7%	0.51	5.8%
c. Зөвлөх үйлчилгээ	3.12	0.48	15.4%	0.00	0.0%	2.58	82.7%	0.06	1.9%
d. Үр шим хүртэгч талын оролцоо	2.43	2.43	100.0%	0.00	0.0%	0.00	0.0%	0.00	0.0%
Дэд дүн (A)	24.67	13.12	53.2%	6.57	26.6%	4.29	17.4%	0.69	2.8%
B. Урсгал зардал									
a. Төслийн удирдлага	1.46	0.00	0.0%	0.00	0.0%	0.00	0.0%	1.46	100.0%
b. Сургалт ба хэлэлцүүлэг	0.84	0.00	0.0%	0.00	0.0%	0.84	100.0%	0.00	0.0%
c. ТУН ба ТХН Үйл ажиллагааны зардал	3.03	0.00	0.0%	0.00	0.0%	0.99	32.6%	2.04	67.4%
d. ЗГ-ын оролцоо	0.12	0.00	0.0%	0.00	0.0%	0.00	0.0%	0.12	100.0%
Дэд дүн (B)	5.45	0.00	0.0%	0.00	0.0%	1.83	33.6%	3.62	66.4%
Нийт суурь зардал (A+B)	30.12	13.12	43.5%	6.57	21.8%	6.12	20.3%	4.31	14.3%
C. Магадлашгүй зардал									
a. Магадлашгүй зардал	2.49	1.05	42.0%	0.66	26.4%	0.44	17.8%	0.34	13.8%
b. Үнийн өөрчлөлтийн зардал	0.67	0.37	55.5%	0.20	29.5%	0.04	6.7%	0.06	8.3%
Дэд дүн (C)	3.16	1.42	44.9%	0.86	27.1%	0.49	15.4%	0.40	12.6%
D. Хэрэгжилтийн үеийн хүү, шимтгэл	1.22	0.45	36.4%	0.29	23.8%	0.30	24.3%	0.00	0.0%
Төслийн нийт зардал (A+B+C+D)	34.51	14.98	43.4%	7.71	22.4%	6.91	20.0%	4.71	13.7%

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР